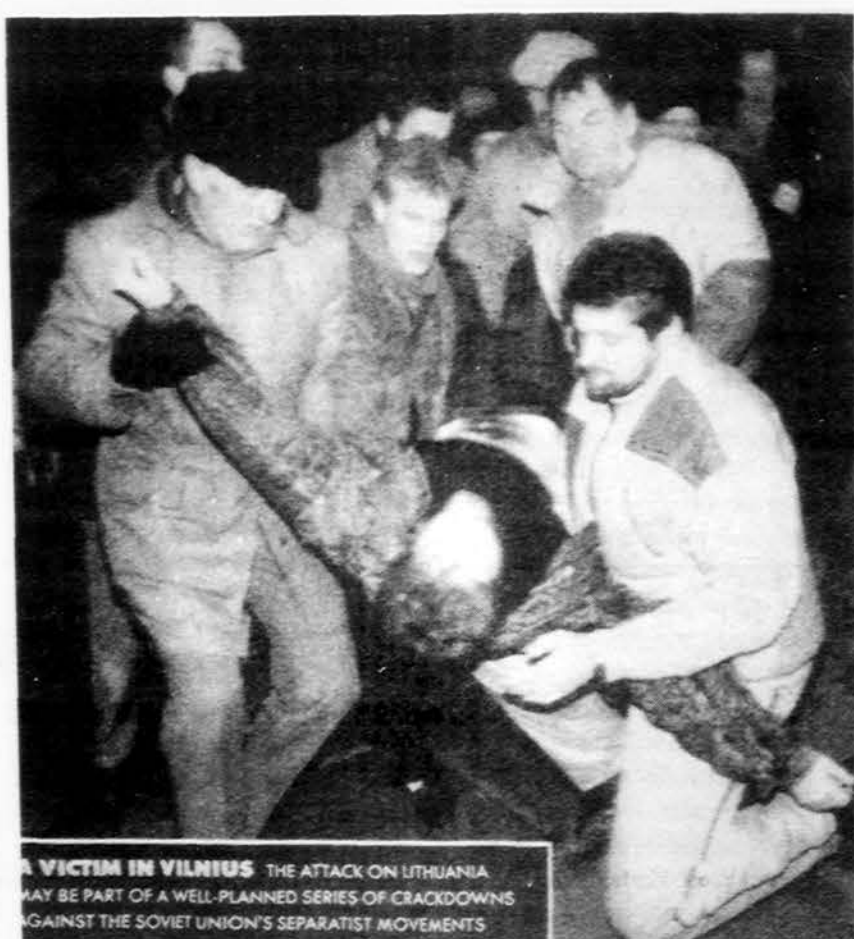

KERTINĖ PARAŠTĖ

Žuvusieji ir mes

Pasaulio spaudoje matėme daugybę nuotraukų iš sovietinių desantininkų įvykdyto kraujo praliejimo Vilniuje, tačiau iš jų galbūt nė viena nėra tiek jaudinanti, kiek toji čia spausdinama. Nuotraukos kompozicija gūžiai atkartoja vieną iš didžiųjų religinio, ypač renesansinio, meno temų — Nuėmimą nuo kryžiaus. Tai vaizdinys, kuris įsiriškia į istorinių mūsų žmonių skausmo šventų ikonų rinkinį — šalia gydytojo Antano Gudonio, nužudyto Panevėžyje 1941 metais, žmonos, laikinės savo vyro ranką, šalia Sibiro tremtinių laidotuvių procesijų. Tai vaizdas, dokumentuojantis sovietų „žygi“ Vilniuje šiais metais, bet kartu apreiškiantis ir labai ilgą mūsų tautos tragediją, orkestruotą mūsų rytinio kaimyno.

Šalia vaizdu yra ir žodžiai, tolydžiai smingantys į skaitytojo samonę. Atidengiami dešimt pašarvotųjų karstų, kad šeimos nariai galėtų paskutinį kartą su savo brangiaisiais atsivieškinti, prieš juos pašarvojant Sporto rūmuose, kur pro juos praies tūkstantinės minios. Nijolė Simulionienė raudodama glosto savo septyniolikmetio sūnau Igno veidą ir ranką: „Ar Tu žinai, kad Tau kažkas atsitiko? Visą naktį mes Tavęs ieškojom — manėm, kad Tu nuejai prie Parlamento. Bet kai Tu negrįžai namo iki pusės šešių, mes žinojom, kad Tu nebegrįši. Kodėl tu nebuvai atsargesnis?“

Karstai gulėjo greta vienas kito ant arenos grindų, apšviesti rausva šviesa ir dviem žvakėmis prie kiekvieno kūno. Viršų kabejo Lietuvos trispalvė. Dvidešimt ketverių metų Rimanto Juknevičiaus teta sakė: „Šitie žmonės šoko ir dainavo, saugodami televizijos bokštą, ir kareiviai juos nužudė. Jeigu tie kareiviai mirta krauju, tegul jie ji ima iš vyresnių žmonių. Kodėl jie turi

žudyti vaikus?“ Dvidešimt vienerių metų Virginijus Druskis buvo nušautas iš visai arti, kai jis priešais kareivius šaukė „Laisvės Lietuvai“. Penkiasdešimtmetis Algimantas Kovoliauskas, stovėjęs priešais sovietinį tanką ir sutraiskytas, anot jo kaimynės, „buvo sakes, jeigu jis mirs, jis bus miręs už Lietuvos nepriklausomybę, kad jo vaikai būtų laisvi“. Vaistinininkas Apolinaras Povilaitis, 54 metų, trijų vaikų tėvas, buvo peršautas į krūtine. Jo dukterėčia sakė: „Jis visur eidavo kovoti dėl Lietuvos laisvės. Jei šiuo metu būtų pravestas referendumas dėl Lietuvos nepriklausomybės, visi pasirašytų krauju, kad būtų laisvi“. (Pgl. *The Philadelphia Inquirer*, 1990.1.18).

Nuo ano sekmadienio pasikeitė Lietuvos iki šiol taip kontroliuoti taikus santykis su imperija, besiekiant teisėtus nepriklausomybės. Pralietas nekaltų žmonių kraujas sukietino pasipriešinimo ryžtą. Gėdminas Pyragis sakė, jis buvo nemiegojęs tris paras, bet užpuolio grėsmė jį palaikė: „Visi bijo mirti, bet mūsų pareiga apginti Parlamentą“. Pasikeitė ir mūsų, išeivių, pažiūra į savo pareigą — ginti Lietuvą prieš pasaulį visais galimais būdais,

Pėdsakai, kurie veda į žmogaus širdį

VYTAUTAS SKUODIS

Kęstutis Trimakas, IESKANČIOJO PĖDSAKAI. Evangeliniai mąstymai. Dyer, Indiana: Židinys, 1990. Knygos apipavidalinimas, rinkimas ir dėstymas — Teresės Bogutienės, „Kovas Desktop Publishing“, Cicero, Illinois. Lietuviško raidyno tipografija — Jono Bogutos. Spausdinio „Draugo“ spaustuė, Chicago, Illinois. 268 puslapiai. Kaina — 3 dol. Gaunama „Drauge“.

Šventojo Rašto Naujojo Testamento knygos, arba Kristaus mokslas, turi neįkainojamą vertę Jo sekėjams — krikščionims. Tačiau Naujojo Testamento paslaptys nemažesnę įtaką daro ir to mokslo nežinantiems, tačiau norintiems jo paslaptis pažinti, kitaip tariant, jauciantiems savo viduje Dievo balsą.

Kalinys Aleksandras Semionovas, rusas, buvęs sovietinės armijos majoras ir komunistų partijos narys, patekęs į mūsų lagerio politinių kalinių zoną sužinojo, kad kažkas iš kalinių turi slapta išsaugotas kai kurias Iš. Rašto Naujojo Testamento ranka perrašytas knygas. Jas gavęs, jis ėmė atsidedęs studijuoti, analizuoti mokslas kiekvieną teksto eilutę, ir kreipdavosi į tikinčiuosius kalinius, prašydamas paaiškinti jam nesuprantamus dalykus. Galiausiai jis pradėjo kas savaitę pasninkauti sausai (nevalgė ne tik mėsos, bet ir pieno). Tokių pasninkų atkakliai jis laikėsi ir per visas Advento bei Gavenios dienas. Pagaliau lagerio administracijai jis parašė raštą, reikalaujamas atsiųsti ortodoksų šventiką, kuris jį pakrikštytų, kitaip jis pradėsias streiką, atsisakysias nuo privalomų darbų.

Tame pačiame lageryje kartą prie manęs priėjo kalinys, taip pat rusas, buvęs inžinierius ir komunistų partijos narys Eduardas Bobkovas ir pavadėjęs jį šali pasakė norįs man pasakyti tai, dėl ko aš tikriausiai iš jo pasijuoksiu. Naktį jis sapnavęs, kad prie jo priėjęs Jėzus Kristus ir nieko nesakydamas stipriai paėmė jį už rankos aukščiau alkūnės taip, kad jis, pajutęs didelį skausmą, nubudo. Žinoma, tą jo patikėtą paslaptį aš priėmiau su dideliu rimtumu, juo labiau, kad Bobkovas zonoje buvo vienintelis žmogus, kuris kartais pašėpdavo tuos, kurie neslėpdavo savo tikėjimo išpažinimo. Tas sapnas jam padarė tokį stiprų įspūdį, kad po mėnesio vėl ji man tais pačiais žodžiais papasakojo, pamiršęs, jog apie tai jau buvo kalbėjęs anksčiau.

* Kalba, pasakyta Kęstučio Trimako knygos *Išskančiojo pėdsakai* suktuvėse 1990 m. gegužės mėn. 4 d. Jaunimo centre, Chicagoje.

Tie du pavyzdžiai rodo, kad tam tikromis aplinkybėmis Iš. Raštas daro labai stiprų poveikį gyvenime niekuomet tikėjimo dalykais nesidomėjusiems ir tiems, kurie primityviai ar net vulgariai vertino tikėjimą į Dievą.

Šventajame Rašte surašytas Kristaus mokslas yra krikščionybės pagrindas ir tikėjimo atspara. Prancūzų socialistas Pierre Joseph Proudhon (1809–1865) rašė: „Pagal dėsnius, kuriais tvarkosi žmonijos istorija, Bažnyčia turėjo tūkstantį kartų praužti [...], o tačiau ji atlaiko visas atakas“. Proudhon daro išvadą: „Kadangi nei žmogaus širdis, nei protas negali atspalaiduoti nuo Dievo, kuris yra Bažnyčios esmė, minties, Bažnyčia, nepaisant visų puolimų, pasiliko nenugalėta“. Prie šių gražių vieno iš socializmo teorijos kūrėjų ir Karl Marx'o amžininko žodžių, galima pridurti, jog Bažnyčia amžinai gyva todėl, kad ją įkūrė Kristus, o Dievas savųjų vaikų niekada neapleidžia.

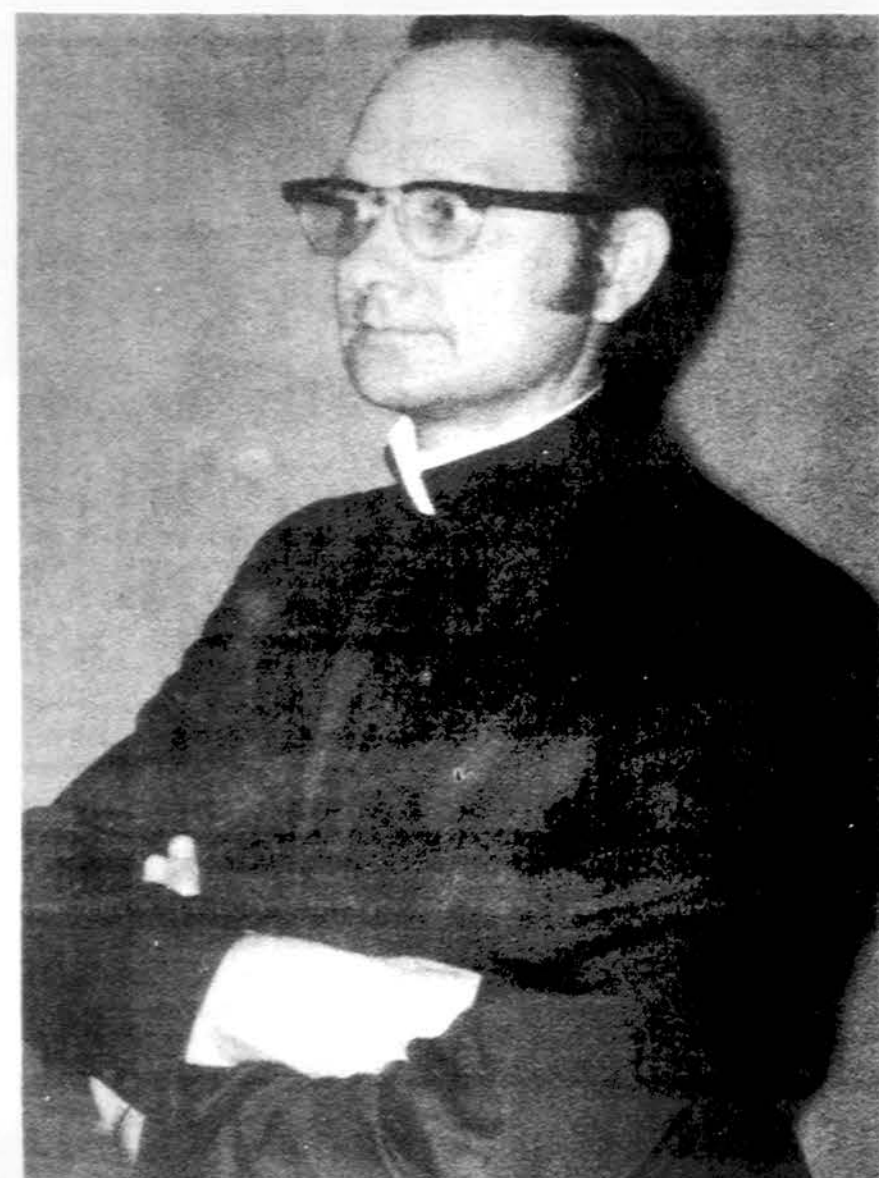
Kristaus mokslo jėga visais laikais buvo stipri ir mūsų tautai. Vėliausios ilgai trukusios, okupanto inspiruotos karingojo ateizmo atakos, siekiant Lietuvoje visai sugriauti Bažnyčią ir sunaikinti tikėjimą, buvo bergždžios. Neseniai vyname Lietuvos laikraštyje rašytojas Vytautas Martinkus rašė: „Nepasisekė per dešimtmečius numarinti Dievą, numarinti jį, visiems laikams į galutinį“. Šiandien ne į Dievo, o į karingojo ateizmo laidotuves patys kviečiame, t.y. sugrįžome prie normalių santykių su šiąja viena seniausiu mūsų dvasingumo versmėmis.

Tačiau tas dabar „laidojamas“ ateizmas, vis dėlto Lietuvoje paliko gilius pėdsakus. Prieš 15 metų Lietuvos katalikų kunigai laikraščioje rašė: „Jeigu Dievo nėra, o jį tikėsiu, nieko neprarasiu. Jeigu Dievas yra, o aš juo netikėsiu, viską prarasiu, tačiau jeigu Dievas yra ir jį tikėsiu — viską turėsiu!“. Taigi panašios utilitarinės mintys (o gal Paskalo lažybos) buvo užvaldžiusios ne vieną mąstantį jaunuolį ir

Šiandien, kada tikėjimas ir Bažnyčia Lietuvoje atgavo faktinę laisvę, labai trūksta žmonių, kurie galėtų sėkmingai dirbuoti su Lietuvos „pagonių“ arba „stambeldžių“ tarpe. Tokių mokytojų trūkumą Lietuvoje iš dalies pakeičia geros religinės knygos, kuriomis visokiais būdais išieivija stengiasi aprūpinti Lietuvą. Manau, kad šiandien tai yra viena iš pačių svarbiausių pagalbos Lietuvai formų.

Viena tokių knygų, kuri patraukia širdį, sudomina protą ir sužadina jausmus, yra kunigo Kęstučio Trimako knyga *Išskančiojo pėdsakai*. Lietuvoje ji susilaukė didelio dėmesio. Toji knyga praėjusių metų Gavenios metu buvo panaudota misterijoje „Kryžiaus kelias“, kuri buvo atlikta ne tik bažnyčiose, bet ir kitose vietose. Su dideliu susikaupimu tą misteriją matė, girdejo ir savaip ją įsijautė ir garsaus Vilniaus Lukiškių kalėjimo kaliniai, kurių daugumą sudaro jaunimas. Tai matyti fotografijoje, kurią 1990 m. kovo 28 d. išspausdino laisvanoriškos Lietuvos komunistų partijos laikraštis *Tiesa*.

Pažymėtina, jog tikėjimas ir Bažnyčia ir sunkiaisiais laikais

Kun. Kęstutis Trimakas

Virgilijaus Kaulio nuotrauka

buvo gerbiami tu, kurie gyveno tiksliai šalia Bažnyčios arba vadino save netikinčiais. O prieš tikėjimą ir Bažnyčią kovojo tie, kuriems už tai būdavo atlyginama pinigais arba karjeros pakopomis. Pasikeitus politinėms sąlygoms, viešasis ateizmas išnyko, tačiau, deja, pasiliko plačiai išsiterojęs netikėjimas ir abejingumas tikėjimui.

Kartą po paskaitos Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakulteto vienoje auditorijoje atradau studentų paliktą užrašų knygele. Vartydamas ją, kad sužinočiau, kam ji priklausė, atradau tokį įrašą: „Jeigu Dievo nėra, o jį tikėsiu, nieko neprarasiu. Jeigu Dievas yra, o aš juo netikėsiu, viską prarasiu, tačiau jeigu Dievas yra ir jį tikėsiu — viską turėsiu!“. Taigi panašios utilitarinės mintys (o gal Paskalo lažybos) buvo užvaldžiusios ne vieną mąstantį jaunuolį ir

jaunuolė tuo metu, kada su tikėjimo tiesomis susipažinti daugeliui buvo tiesiog neįmanoma.

Lietuva dabar visomis savo išgalėmis siekia atsinaujinti ir atgimti taip pat ir Kristuje. Dabar pats laikas visais būdais Lietuvos stiprinti tikinčiųjų tikėjimą, praturtinti dvasinėmis vertybėmis abejojančiųjų sielas ir ieškoti kelių į netikinčiųjų širdis. Manau, kad šitiems tikslams siekti kunigo Kęstučio Trimako knyga *Išskančiojo pėdsakai* yra puiki priemonė. Nors parašyta be klasiškosios poezijos privalomų rimų ir ritmų, ši knyga priklausė lietuvių religinės poezijos žanrui. Laisvas, tačiau labai lankstus minčių dėstymas nepalieka vietos formalizmui, o priešingai, suteikia minčiai neįsmautojamą gyli.

Išskančiojo pėdsakai visų pirma yra meno kūrinys, todėl jo pabaigoje gal nelabai reikalingos

dalykinės pastabos, daugiau panašios į metodus nurodymus, kaip šia knyga reikia naudotis. Tos pastabos šiek tiek trukdo laisvą veikalo interpretaciją. Skaitytojui susikaupti šiek tiek trukdo ir kartais pasitaikantys tarptautiniai žodžiai, kurie visi galėjo būti lengvai pakeisti gražiais lietuviškais atitikmenimis. Nenurodyta dailininko pavardė, nupiešusio įspūdingą knygos viršelį, turintį organinių ryšių su knygos turiniu. (Viršelį nupiešė pats knygos autorius.)

Šventasis Raštas, dokumentuotas Dievo žodis, negali būti keičiamas, bet jo interpretacija menų kūriniuose gali būti laisva, tačiau nekeičianti turinio esmės. Daug kartų teko lankytis didžiuliuose Maskvos, Leningrado ir kitų Sovietų Sąjungos miestų meno galerijose bei muziejuose, kuriuose ir sunkiaisiais tikėjimui bei Bažnyčioms laikais buvo eksponuojama daug paveikslų, žymių dailininkų nutapytų Šventojo Rašto temomis. Stebėdavau publiką, o ypač jaunus žmones, kurie susikaupę stengdavosi tuose dažnai didelių išmierių paveikluose išsiaiškinti jų turinį. Veiduose tiesiog atsispindėdavo didelis noras šio Šventojo Rašto paslaptis suvokti, paslaptis, nuo kurių vulgarusis ateizmas juos visus tiesiog jėga stūmė. Ir aš buvau tikras, kad ne vienas iš jų per meną atras kelią į tikėjimą, į Šventojo Rašto tiesų pažinimą. Aš tikiu, kad ir Vilniaus Lukiškių kalėjimo jaunieji kaliniai nebeužmirš „Kryžiaus kelio“ misterijos, kurią jie priėmė rimtai ir susikaupę. Apie tai byloja jų veidų išraiškos aukščiau minėtoje fotografijoje. Taigi susidarys savotiškas paradoksas: kunigo Kęstučio Trimako knyga mes tiksliai dabar pasitinkame, o Lietuvoje ji jau panaudota iscenizacijai, kurią matė net kriminaliniai kaliniai.

Knygos autorius, būdamas kunigas ir turėdamas literato talentą, šią knygą rašė su giliu įsijautimu į Evangelijas, rašė, pats jas išgyvendamas savo poetine dvasia ir išmąstydamas giliu protu. Todėl veikalas turi grįžtamąjį poveikį skaitytojui. Skaitydami knygą, tiesiog jaučiame

(Nukelta į 2 psl.)

Besimeldžianti tauta — šv. misios Katedros aikštėje, Vilniuje, 1990 metais. Viduryje — prie altoriaus priklausęs Kauno arkivyskupas Vincentas Kardinolas Sladkevičius, dešinėje — Kazimiera Prunskienė, tuometinė Lietuvos Respublikos premjerė, ir Vytautas Landsbergis, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas.

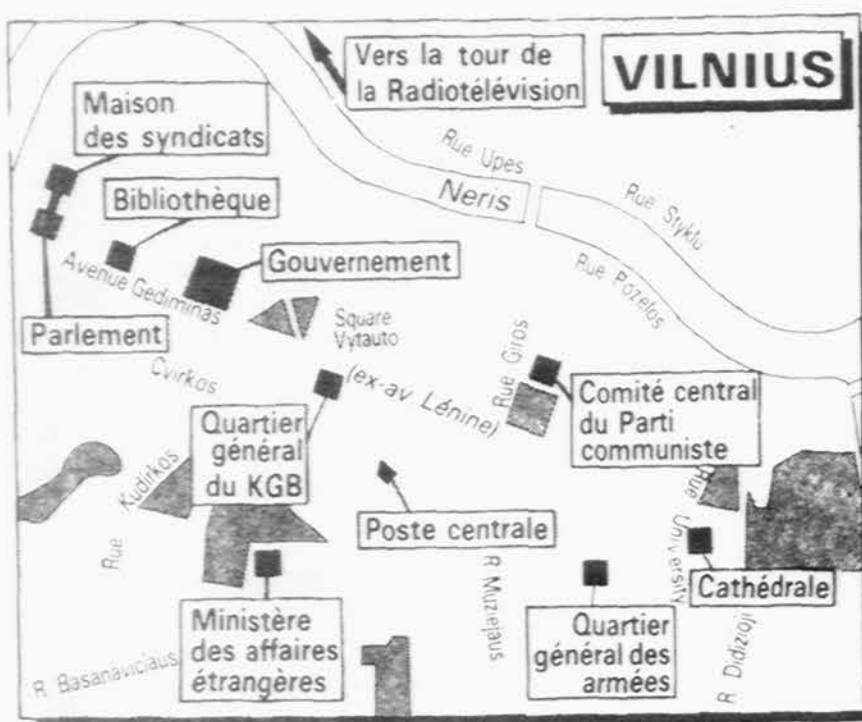
Le Monde ir Lietuva

Kai žmogų kamuoja neramios dienos ir neramios naktys, kai Lietuvoj mus žudo, kai virs Irako dingsta mūsų lakūnai — kai pradeda apsiniaukti, žmogus norom nenorom ima ieškoti pragiedrulių. Kartais tenka ilgai darytis, bet pastangos retai pasitaiko bergždžios. Pasirodo, kad mes nebuvo vieni — kad mes ne vieni griežtai pasisakėm, kad mes ne vieni išreiškėm liūdesį, kad mes ne vieni naktimis rūpinomės. Su mumis rūpinosi Oskaro Milašiaus įsūnyta Prancūzija.

Apie Vilniaus žudynes rašė daug kas. Net universitetų laikraščių redakcijos griebėsi plunksnos, norėdamos savąja nuomone prisidėti prie didžiųjų dienraščių. Tačiau, nežiūrint gražių jų žodžių ir išpūdingų nuotraukų, JAV laikraščiuose kažko trūko. Nešališkai padėti vertinant, būtų galima prieiti išvados, kad visi įvykiai buvo nuosekliai aprašyti, kritika išsami, nėra kuo skustis. Betgi ši padėtis politika suasmenino, reikalavo kritikos priėmimo. Beskaitant *Daily Northwestern* arba *The New York Times* kildavo vienas ir tas pats nepasitenkinimas. Trūko istorijos supratimo. Trūko vertybių nustatymo. Trūko vizijos. Tokių pragiedrulių teko ieškoti svetur. Ar gal tiksliau pasakius, arčiau prie namų — savo Europoj, Prancūzijos dienraštyje *Le Monde*.

„Vilnius ramus ir užsispyręs“ skelbia 1991.1.15 laidos antraštė, o šalia jos vedamas straipsnis, kurį gali suprasti ir lietuviai, nemokas prancūziškai — „Cau-chemar“. Redakcija teigia, kad naujosios pasaulinės santvarkos sapnas Vilniuje pavirto košmaru. Nejauku prisiminti, kad kita vakarą JAV prezidentas, kalbėdamas savo krašto žmonėms, skelbė tos naujos santvarkos pradžią. Ar pagal tą naująją santvarką didelės tautos naudosis smurtu, kai joms užėis noras? Vedamasis vartoja akluo įvaizdį, ragina Vakarų valstybes nepasiduoti neatsakingai „deux poids, deux mesures“ politikai — t. y. vadovavimui dviem prieštaraujantiems principais. Pasak *Le Monde*, tai yra ne tik nesąžininga politika, bet ir Europai nesveikas reiškinys, tai pačiai Europai, kuri nepripažįsta Baltijos valstybių užgrobtimo. Šituo atžvilgiu ir Amerika nededa daug vilčių — Sovietų pasitraukimas esąs „tikrai neįmanomas...“ JAV nori užtikrinti Kremliaus tylą, jei ne sutikimą. [Prieš] ilankos krizes reikalaujama — numylėta Gorbačiova ar tuos neuoramas lietuvius? Žinoma, objektyvumas reikalauja aptarti klausimą iš įvairių pusių. Bet sąžinė reikalauja galutinai apsispręsti ir garsiai tuo klausimu pasisakyti. Tai uždavinys.

Tam pačiam pirmam puslapyje įdėtas Daniel Vernet straipsnis „Coup de grâce pour la perestroïka“. Tai yra Gorbačiovo ir Vakarų apkalbinimo aktas. Vernet supranta, kad Gorbis atleido Rytų Europą nuo buvusio stalinistinio pareigų, tačiau namuose nieko nepadarė. Tuo pat metu Vakarai tenorejo matyti vieną jo veidą, nesupranta, kad negalima vykdyti „la réforme d'irreformable“. Kai žmonės gali laisvai apsispręsti, teigia Vernet, „jie nereikalauja socializmo pasaldinimo, o jo pašalinimo“. Perestroïka Vilniuje smūgi dave ne tie „nekantrūs“ laisvę mylintys baltai, o noras išlaikyti demokratijos suardytą sovietų imperiją. Vernet abejoja, ar galima senąją sistemą ilgai išlaikyti, bet bjo naujos sistemos sudarymo — tai būtų autoriui tarinė, kariuomenės ir KGB remiama valdžia. Diskusijos dėl Gorbačiovo vaidmens — ar jis režisierius, ar gal pats auka — turi anekdotinę vertę, anot Vernet. Amerika tuo tarpu iš gobomanijos neiškopusi, pavojaus nesupranta, ryžtasi toliau geretis meiles kupinom viršūnių konferencijom, kad tik Lietuva nesutrukdytų Jurgio ir Michailo pasibūčiavimui.

Toliau eina „Les réactions politiques en France“. Štai Prancūzijos užsienio reikalų ministras Roland Dumas oficialiai priima Lietuvos prezidento Vytauto Landsbergio atstovą Ričardą Bačkį, idant perduotų prancūzų valdžios užuojautą, pridėdamas, „kaip Kuwait'e, kaip Izraelio okupuotose teritorijose, kaip visame pasauly, teisės turi būti gerbiamos. Baltijos valstybės šiandien turi teisėtą pagrindą nepriklausomybei“.

Socialistas Michel Vauzelle: „Reikia, kad rytoj europiečiai susivienytų — negalima priimti tai, kas Lietuvos atsitiko ir atsitiks“. Respublikonas Alain Madelin: „Mandig, mes netektumėm savo sielos, jei Persų ilankos konfliktu metu mums reikėtų toleruoti Sovietų pastangas jėga pašalinti begimstančias Baltijos demokratijas“.

Demesį kreipti į sąžinę taip pat siūlo Bernard Féron, prisimindamas 1956 metų Suezio krizę, kuri pridengė Raudonosios armijos įžygiavimą į Vengriją. „Istorija diena iš dienos keičia imperijų kryptį. Ji iškelia mažuosius ir nužemina didžiuosius, bet ne taip jau labai dažnai. 2100 arba 2200 metais gali prisireikti prisiminti tai, kas atsitiko 1991 metais“.

Šie straipsniai ir pasisakymai leidžia lietuviui ar kitam geros valios žmogui ramiau miegoti naktimis. JAV laikraščiai kartais įstengdavo tą baisią savaitę padaryti baisėse — atrodė, kad Lietuva gal vėl buvo parduota, paaukota glaudesnių tarpautinių ryšių vardan. Rašome „atrodė“, kadangi būdavo neaišku, ką vedamųjų autoriai palaiko — numylėta Gorbačiova ar tuos neuoramas lietuvius?

Žinoma, objektyvumas reikalauja aptarti klausimą iš įvairių pusių. Bet sąžinė reikalauja galutinai apsispręsti ir garsiai tuo klausimu pasisakyti. Tai uždavinys.

kur kas geriau atliko prancūzų *Le Monde* puslapiuose, mums tuo suteikdami vilties pragiedrulių tarp gedulo debesų.

Kitą dieną prasidėjo karas prieš Iraką, Lietuva iš pirmo puslapio pateikia istorijos svarbos pažutimą, aptardama žurnalą *Autrement*: „Tai mus priverčia įsigilinti į tai, ką užmiršom — ju istorija, jų dalyvavimą Hansa prekybos pasauly, kryžiuočių kovas, Didžiąją Lietuvos kunigaikštiją, kuri girdė savo žirgus Juodojoje jūroje“. Mes patys viso to niekada nepamiršome. Likusiai Europai tai tereikia priminti, o Amerika turbūt niekada neįsmoks.

Gytis Liulevičius ir Megan Wiensch

Pėdsakai...

(Atkelta iš 1 psl.)

kiekvieną puslapį, kiekvieną naują mintį. Galima tvirtinti, kad poeto plunksna Šventojo Rašto Naujajai Testamentą netiesiogine prasme pritaikė moderniam, triukšmingam, gaivaliniam ir nežinia kur skubančiam paskutiniajam 20-jo amžiaus dešimtmėčiui.

Knygoje daug puikių, tarsi gero dailininko teptuku nutapytų vaizdų, iš kurių paminėtini: „Šventykloje“, „Akla“, „Karaliū būti“, „Alyvų sode“, „Iškėlė tikėjimą“, „Uždegė širdį“. Tiesiog kaip briliantai visai nelauktai ir netikėtai sublyksi labai trumpi, vaizdingi ir giliai prasmingi pasakymai, kuriuos norisi dar ir dar kartą perskaityti. Jų įtaiga labai sustiprina dažni refrenai, kurie yra ir lyg savotiški ritmai bei rimai. Štai tik keletas tokių briliantų, atsitiktinai paimtų maždaug iš kas penkiasdešimo puslapio:

Be pradžių ir be galo — Visada yra Esantis... Būties-Samones Pilnumas, Gerio Perteklius, Gyvybės Suzydėjimas, Grožio Žavesys,

Tikrovės Šviesa ir vis vien Paslaptįgasis... (p. 21)

Laimė iš dangaus — tai palaima jūms, kurie, nors beturčiai, o — dosnaus Dievo atspindžiai. (p. 73)

Kas daugiausia trokšta, daugiausia gali. Kas visko trokšta, viską gali. (p. 129)

Is Jo pasipylė tokia širdies kalba, kad jos užteko tada... ir dar dabar — jiems ir visai žmonijai visais laikais... (p. 159)

Jie užgavo Meilę. Niekad taip nemylėjo. Ne jiems pajusti, kokią Meilę užgavo. Niekad taip neužgauti. Ne jiems suvokti, kaip skaudžiai užgavo. Tad jie tikrai nežinojo, ką jie daro. (p. 219)

Lietuvos tikintys ir mąstantys žmonės kunigo Kęstučio Trimako

Aleksandro Maciauskas nuotrauka iš serijos „Turguje“ — eksponuota Lietuvių fotografų 1990 metų parodoje Chicago'je. Vieną iš šios serijos nuotraukų išleido „Le Monde“ (1991.1.18) skyriuje „Knygos ir idėjos“.

Naujos knygos

• **Fontes Historiae Lituanicae. CODEX MEDINICENSIS SEU SAMOGITIAE DIOECESIS.** Pars II. Collectit Paulius Jatulis. Academia Lituanica Catholica Scientiarum: Piazza della Pilotta 4, Roma, Italia, 1989. 777 ir xxviii įvado puslapiai. Gaunama „Drauge“.

Reikia pasidžiaugti, kad turime taip sėkmingai profesoriaus Antano Liūmos, SJ, vadovaujamą Lietuvos katalikų mokslo akademiją, kuri įstengia, net savo centrą turėdama toli nuo išeivijos telkiniu, leisti tokius svarbius, pagrindinius mokslo veikalus. Tai didelio patriotinio, religinio uolumo ženklas ir ypatingo organizacinio sumanymo įrodymas. Be gausių kitų mokslo veikalų LKM akademija praėjusių metų pabaigoje išleido jau ketvirtą Lietuvos istorinių dokumentų tomą. Tik neseniai Amerikoje dabar gavome Žemaičių vyskupijos pagrindinių dokumentų tomą, pavadintą *Codex Medicensis Seu Samogitiae Dioecesis*. Tai jau antras šios vyskupijos dokumentų tomas, apimantis laikotarpį nuo 1607 m. birželio 26 d. iki 1926 m. gegužės 13 d. Tomas pradėdamas popiežiaus Pijaus V dokumentu, po vyskupo Melchijono Giedraičio mirties, sudarant Žemaičių vyskupijos kapitulą, paskiriant jo įpėdinių vyskupą Mikalojų Pacą. Tomas baigiamas arkivyskupo Jurgio Matulio raštu, pranešiančiu Lietuvos bažnytinės provincijos sudarymą ir į ją įjungimą Žemaičių vyskupijos. Iš viso šiame tome sudėta 550 dokumentų.

Iš pagrindų, žinoma, jie liečia Žemaičių vyskupijos bažnytinį gyvenimą, bet juose yra labai daug istorinių duomenų iš apskritai atitinkamo laikotarpio Lietuvos gyvenime. Apimama daugiau

kaip trijų šimtmečių laikotarpis, ir tai mums visiems labai svarbu. Čia yra popiežių laiškai Lietuvos vyskupams, vyskupų pranešimai, parapijų steigimai ir jų aprūpinimas dotacijomis. Apimama daugybė miestų, kaip Palanga, Virbalis, Telšiai, Šaulenai, Varniai, Grinkiškis ir beveik kiekviena Žemaičių vyskupijos vieta.

Dokumentai pateikiami originalia lotynų kalba. Daugelis dokumentų imta iš vadinamo Babinowski'o kodekso, daugelis surinkta iš Vatikano ir kitų laisvosios Europos šalių archyvų. Kirilica surašytieji dokumentai čia pateikiami lotynų alfabetu. Yra dokumentų, pateikiamų ir gyvąja kalba, pvz., lenkų, kaip jie buvo rašyti.

Reikia pasidžiaugti ir ypą rūpestingu leidinio paruošimu spaudai. Čia iš pradžių duodamas eilinis visų dokumentų sąrašas, pažymint ir puslapius. Jau iš šio sąrašo matyti, koks didelis dokumentų įvairumas. Čia aptariamos parapijų ribos, vienuolynų steigimas, vyskupų paskyrimai, duodami Vatikano kongregacijų aktai, liečiantieji Žemaičių vyskupiją, mokslo daktaro laipsnių suteikimas, duodami tekstai Lietuvą liečiančių karalių laišku, testamentų nuorašai, nuncių paskyrimo raštai bei jų pranešimai, pateikiami kunigų suvažiavimų protokolai, informacijos apie pakrikštytus žydus, pateikiamas Rusijoje esančių vyskupijų aptarimas, gausu vyskupų Motiejų Valančių liečiančių raštų, įtraukta dokumentas apie vyskupą Antano Baranausko gyvenimą, taipgi apie vyskupus Cirtautą ir Karevičių.

Taigi šis leidinys pateikia daug pagrindinės medžiagos Lietuvos istorijai. Jį papildė pateikiamas

santrumpų žodynelis, nurodomi šaltiniai, pateikiama parinktoji bibliografija tą laikotarpį liečiančiais klausimais, duodamas Žemaičių vyskupijos vyskupų chronologinis sąrašas, išvardijant ir koadjutorius bei sufraganus.

Pabaigoje pateikiamas alfabetinis sumintų vardų ir vietų sąrašas, nurodant puslapius, kur jie suminimi. Pagaliau įdėtos nuotraukos Žemaičių vyskupijos vyskupų. Tai irgi svarbūs istoriniai dokumentai, pažymintys jų vyskupavimo metus. Tie jų atvaizdai buvo Kauno Kunigų seminarijos rūmuose, bet karo metu buvo sunaikinti ir dabar šiame leidinyje juos nuotraukos išsaugojamos.

Už šį leidinį visų pirma turime būti dėkingi ypaciai kruopščiam istorikui prelatui Pauliui Jatuliui. Jis tebera pagėjus moksline, gimęs 1912 metais. Studijas išėjo Popiežiaus Biblijoje institute, teologijos daktarą pasiekė Gregorianumo universitete. Dirbo lietuvių sielovadoje Australijoje, buvo Vatikano lietuvių radijo laidininkas vedėjas. Nuo 1959 metų dirba Vatikano archyvuose, taipgi rinkdamas medžiagą kituose Romos, Mantua'os, Padua'os, Florencijos Neapolio ir dar kituose archyvuose. Jis yra redagavęs du toms vadinamo Babinowski'o kodekso ir 12 tomų ukrainiečių istorinių dokumentų. Jis paruošė ir du toms istoriko Zenono Ivinskio raštų. Taigi jo inasas Lietuvos istorijai yra ypą didelės.

Turime nulenkti galvas ir prieš Lietuvų katalikų mokslo akademiją, kuri sunkiausiomis sąlygomis išleido jau turbūt per 60 tomų istorinių, filosofinių, lietuvių lingvistikos, biografinių ir kitokių raštų.

Juozas Prunskis

Poeto brandūs apsakymai — „škiecai“

PETRAS MELNIKAS

Retai papuola į rankas toks apsakymų rinkinys, kurį skaitai su nenutrūkstamais dėmesiu, kas dažniausiai atsitinka, tik įsigilinus ir įdomų romaną. Juk apsakymai yra vis apie kitokius veikėjus, reikia vis su naujais susipažinti. O kol tai atlieki, štai apsakymas jau ir prie galo, ir peršoki prie naujo ir kitokio. Keistu būdu poeto Jurgio Kunčino brandžiam rinkinyje *Vaidas ir mėnulį* (Vilnius, 1989) toks perskimas nelabai jaučiamas, nuostabiai darosi net malonus. Štai vienas apsakymas jau papasakotas, istorijėlė išsėmta, nieko daugiau nepridėsi, ir tuomet prasideda visai kita, dažnai net įdomesnė.

Gal tai dėl to, kad autorius įvairus, vartoja tai lyrynes, tai komiškas, tai tragiškas, tai groteskiškas ar esė apsakymo formas, jas gerai įveikia, įveda skirtingus tipus — veikėjus, įvairiausių užsimimų žmones. O gal dėl to, kad moka „škiecuoti“? Tai svarbu apsakymams. „Dažnai trumpa novelė veikiausiai būtų galima lyginti su greitosiom ant popieriaus lapo brūkštelėtu piešiniu — kitas daiktas, ar tasai piešinys vykęs“, taip pats autorius atvirai sako, pradėdamas trumpą apsakymą „Lotrekas niekuo dėtas“. Bet jam dažniausiai šis „škiecavimas“ pavyksta.

Apsakymai įvairūs — vaikystė, gimnazistai, mokytojai, suaugusių pasaulis, keista meilė, siurrealistiška nemiga. „Nakvynė prie balto kalno“, atrodo, yra tik kelionė laiveliu. Bet kokių brutalių keistuolių šiame apsakyme sutinkame! „Kasparas“ yra lyg pasivaikščiojimas naktį prie Nemuno. Bet gale pasirodo, kad tai virtuvė nemigos kankinamo

žmogaus kliejimas. „Laukinis katinas“ — pasakojimas apie gudrų, plėšrų katiną apylinkeje. Niekas jo nesugauna. Staiga gale apsakymo žiaurūs vaikai su katinu groteskiškai susidoroja.

„Antnamis“ — apsakymas apie keistus gelsvus vabalėlius, užpuolusius namelį, pabaigoje tampančius namų savininko mirties priežastim. O „Wildschwein im eigenen Saft“ — apie bailaus vyruko keistą įprotį jaunystėje slapta žiūrėti vakare į besimaučiančias jaunas merginas, esteiškai jomis geretis. Net vedęs, jis dar sugrįždavo į tą slapta vietą. Ir po penkiolikos metų vieną šaltą rudenį jis dar sykį aplanko tą vietą ir, nuo šalčio drebdamas, ilgai anų laikų.

Kituose apsakymuose — taip pat keisti charakteriai, girtuokliai, anekdotiškos intrigos. Net kelnėris, aptarnavęs ir Lietuvą atvažiavusį Jean-Paul Sartre'ą, pasakoja apie egzistencializmo tėvą su neslepiama ironija, parodydamas, kaip visi lietuviai stengiasi įtikti garbingam svečiui, o tuometiniai valdžios atstovai bijo kokio nors netinkamo veiksmo ar žodžio.

Autorius originalus. Jo apsakymų gale sprendimas yra dažnai netikėtas, idomi veikėjų introspekcija. Stebėtina, kad anksčiau Jurgis Kunčinas rašė tik poeziją, dirbo kaip vertėjas. Jurgis Kunčinas gimė 1947 metais Alytuje, studijavo Vilniaus universitete, dirbo redakcijoje. Yra išleides eilėraščių rinkinius: *Takas per girią* (1977), *Atidėtas rugšėjis* (1985). Į lietuvių kalbą vertė Friedrich Duerrenmatt'o dramą ir kitų rašytojų kūrinius. Šį kartą rinkinyje „Vaidas ir mėnulį“ Jurgis Kunčinas pasirodo su tikrai brandžiais apsakymais, taikliais piešiniais.

Antis – ankstyvas Lietuvos atgimimo garsas

Praėjusį rudenį Amerikoje gastroliavo Lietuvos roko muzikos ansamblis Antis. Nors per čikaginį Anties koncertą Jau-nimo centro didžiojoje salėje spalio 19 dieną kai kurių vyresnių amžiumi klausytojų ausims grojama ir dainuojama muzika buvo neįprasta, per gar-si ir todėl kelianti abejones jos menine verte, mūsų jaunimas ją labai entuziastingai sutiko (žr. *Draugas*, „Akademinės prosvaitės“, 1990.11.17), ką paliudijo ir jaunųjų koncerto dalyvių triukš-mingas ir išraiškus džiūgavimas kartu su muzikos ritmu antroje koncerto dalyje. Nekomentuojant šio koncerto, įvykusio jau prieš kelis mėnesius, programos, šia proga norėtusi mesti žvilgsnį į patį Anties reiškinį Lietuvoje – nes ir ji atliko svarbų, nors, be abejo, itin savitą vaidmenį pakeliui į Lietuvos atgimimą, kuriuo ir šiandien gyvename.

Anties grupę susidarė 1985 me-tams besibaigiant. Jos nariai buvo penki Kauno architektai. Manys, kad grupė gros tik vie-nam Naujųjų metų sutikimui. Tačiau grupės pasirodymas buvo taip šiltai sutiktas, kad buvo gaila grupę išardyti. Buvo nutar-ta toliau muzikuoti. Yra pasako-jama, kad grupę pasivadino Anti (t.y. „prieš“), bet visuomenės saugotojai reikalavo vardą pakeisti, tad, pridėjus dar vieną raidę, ji pasidarė Antis. Su kiekvienu nauju pasirodymu plito grupės garsas ir augo jos gerbėjų ratas. Grupės pasirodymai daugiausia vyko studentų pasilinksmini-muose iki Lituanika-86 festivalio. Antis buvo to festivalio sensacija.

Anties pasisekimui daug prisidėjo Algirdo Kaušpėdo akin kren-tanti asmenybė. Jis – grupės vadovas ir pagrindinis idėjų šaltinis. Jis sukūrė grupės ori-ginaliausias kompozicijas ir pri-trenkiančią scenizaciją. Grupė sudarė jau suaugę vyrai, su nemažu gyvenimo patyrimu ir skirtinga muzikine praeitimi. Jie publikai turėjo ką pasakyti. Antis greitai reaguodavo į dienos problemas, atidengdamas viešojo gyvenimo bėdas savo šmaikščio-se dainose, kurių žodžiai buvo gudriai įremiti į ausį pagaujan-čią muziką (Pvz., koncertą Chicago'je girdėjusiems ausyse dar ilgai skambėjo muzikinės fra-zės „Lietuvos VALSTYBĖ“, „Laima, eikime į kaimą“, „At-bėga zombiai, atidunda“). Sti-lius atžvilgiu Antis yra eklek-tiškas: čia yra rhythm and blues, reggae, punk, rock'n'roll, o taip pat ir New Wave, kuriuos riša didžiojo improvizacijos. Patys geriausiai to laikotarpio darbai buvo užrašyti videofilme „Kažkas atsitiko“.

1987 metais Anties ansamblio sudėtis kiek pasikeitė. Tais me-tais išleista jų pirmoji plokštelė „Antis“. Po jos buvo pasirodymai Rygos džiazo festivalyje, Rock Panorama-87 Maskvoje, Rock Forum-88 Vilniuje ir sovietinio roko dienos „Back in the USSR“ Italijoje (taip, pikantiškas pava-dinimas angliškais). 1988 metais Antis buvo išrinkta populiariau-sia grupe Lietuvoje. 1989 metais Antis gastroliavo Vakarų Vokie-tijoje (taip, tuo metu dar buvo dvi Vokietijos), Italijoje, Austrijoje ir grojo Vilniaus Rock-89. Jų pasi-rodymai buvo šiltai sutikti Anti Wahnsinns Festival Vokietijoje, Festival in L'Orient Prancūzijoje, ir koncerte, kuris uždarė Universiade Duisburg-89. Tame koncerte Antis dalinosi scena su Dizzy Gillespie ir Nina Hagen. Tais pačiais metais pasirodė ir Anties antras LP albumas „Dovanėlė“.

Anties vadovą Algirdą Kaušpė-dą sutinkame labai įvairiuose kontekstuose. Štai *The New York Times* praėjusio sekmadienio (1991.I.20) numeryje Bill Keller savo reportaže iš Kauno „Garri-son Seethes as Its Town Grows Independent of Soviets“ aprašė,

Algirdas Kaušpėdas per vieną iš Anties koncertų.

Šiaurio Narbuto nuotrauka

kaip jis Kauno radijo centre susi-tinka su Algirdu Kaušpėdu, Lie-tuvos Televizijos direktorium. Kaušpėdas jam pasakoja, kad Kaunas dabar tapo televizijos ir radijo laidų centru, kuriomis ap-tarnaujama 80% visos Lietuvos Respublikos. Jei anksčiau Kau-nas paruošdavo pusvalandžio penktadienio nakties programą apie gamtą ir dviejų valandų įvai-renybių programą sekmadienio ryto televizijai, tai dabar Kaunas transliuoja nuo septintos iš ryto iki kitos dienos trečios iš ryto pro-gramas, orientuotas į Lietuvos nepriklausomybę lietuvių, rusų, lenkų ir anglų kalbomis. Šiuo metu Kaušpėdas atstovauja pe-simistinei Kauno gatvėse besi-kalbančių žmonių nuostatai, kad Gorbaciovus yra padaręs san-tarvę su kietasprandžiais ir jau nebeturi pasirinkimo ką daryti. Kaušpėdas sako Bill Keller'ui: „Žingsnis po žingsnio jėga pereina tamsiosioms srovėms. Dabar yra tik atvanga. Be abejonės, ateis audra“.

Ypač įdomus Peter Riggs straipsnis *The Washington Post* (1990.II.4), pavadintas „Rock, Roll and Revolt“ su antru pava-dinimu „Pop goes the Baltic: In the New Soviet Union, Vox Populi Comes With an Ampli-fier“. Peter Riggs 1988 metais turėjo Watson Fellowship stu-dijuoti roko subkultūras Rusijoje ir Rytų Europoje. Savo straipsnyje jis aprašo Baltijos valstybių roko muzikų veiklą. Lietuvai skirtąją dalį užima pasikalbėjimas su Algirdu Kaušpėdu, kuris pra-sideda taip:

„Sveiki, gerbiami klausytojai. Mes esame Lietuvos geriausia grupe, Antis. Mus vadina fašis-tais, kvailiais, drąsoliais ir keis-tuoliais. Mes įkrisime jums į išrū-gas, mes sutepime jūsų prikimš-tus marškinius ir paskersime šventas sovietiškas karves, ku-riuos dar vis blokuoja glasnost'o duobėtą kelią“. Peter Riggs kalbasi su Kaušpėdu ant Švento-sios upės kranto. Kaušpėdas toliau pasakoja neplanuotą Lietuvos roko kultūros pradžią:

„Šioj vietoj buvo pirmasis – ir greičiausiai paskutinis – Visos Lietuvos Architektų Roko Fes-tivalis, kuriame grojo vieny vieni-telė grupė Antis, sudaryta kaip tik šitam įvykiui. Archi-tekta buvo susirinkę pasikalbėti apie restauracijos darbą, kuris vyko gretimam kolūkyje, ir mūsų tarpe esantieji muzikai pagalvojo, kad gal mes esame pakankamai gilioje provincijoje, kad galėtume išbandyti dainas ant scenos, ku-rias miesto scenoje nebūtų įmanoma dainuoti. Pasikalbėjo-me su savo draugais elektrikai-s, kurie mus prijungė prie srovės tinklo, o mes patys pastatėme primityvią, bet funkcionuojančią sceną. Antis prižadėjo groti po pietų ir vakare. Taip ir pa-darėme. Po antrojo spektaklio pritrūkome valgio ir gėrimo, bet buvo dar vis šviesu. Minia pra-

dejo sakyti: „Ei, vyrai, pagrokit dar kartą! Mes pagalvojome – „Kodėl ne?“. Tai vėl lipome į sceną ir grojome tas pačias dainas trečią kartą“.

Tai, kas prasidėjo kaip pokštas būriui gudrių lietuvių architektų, įgavo savo paties gyvybę. Nežiū-rint jų keisto „cult band“ priėjimo – net ir šiandien Anties muzika pripildyta Frank Zappa tipo grupės juokais – Anties staiga įgautas populiarumas suteikė jai vadovaujančią kultū-rinę rolę. Daugeliu atžvilgiu An-tis priverė daryti pokyčius, nes ji buvo iššūkis kultūros biurokra-tams, kurie nežinojo ką veikti su perestroika. Tai darydama, An-tis rėmė begimstančius Lietuvos jaunimo judėjimus. Tų pokyčių rezultatas yra, kad per ketverius savo gyvavimo metus Antis priėjo prie drąsesnių tekstų ir didesnio muzikinio subrendimo. Sovietų Sąjungoje džiazas ir dramos menai savo aukščiausią lygį buvo pa-siekę Lietuvos sostinėje Vilniu-je, bet „rock scene“ buvo labai at-silikusi.

Antis savo dainų tekstuose ke-dena sovietinius biurokratus („Funkcionieriai“), apdainuoja apgailėtina inteligentijos statusą („Sa! Inteligentai“). Kiekvienas Anties pasirodymas turi centrinę temą, kuri tik pamažu atsi-skleidžia per koncertą. Kai pra-sidėjo ribos, Anties koncertai darosi vis labiau iššaukiantys. Pavyzdžiui, 1988 metais jų scena buvo papuosta akmeniniais gru-pės narių veidais (Politbiuro stiliumi), o jų 1989 pavasario kon-certas spyrė į šventiausia Sovietų ikoną – kosmonautus. Dešimties minučių dainos „Imperija“ metu Kaušpėdas keliauja erdvėlaiviu, kuris sudužta skrydyje. Pamažu atsiskleidžia alizija į Maskvos betrupantį valstybės laivą.

Anties stipri nepriklausomybės lyrika ir kandi sovietinės kul-tūros kritika nelaimėjo jiems draugų Rusijoje. „Mes keliavome

su „Imperija“ pasirodymu Vakarų Vokietijoje ir Italijoje kartu su dviem rusų grupėmis“, sako Gin-tautas Rakauskas. „Po pirmojo pasirodymo pirmąjį daini-ninkė iš vienos tų kitų grupių mums šuktelejo: „Geras pasi-rodymas, jūs fašistai!“. Mes tik tylėjome, bet buvome jos kome-n-taro kiek sukrėsti. Mes galvoje-me, kad kaip muzikai mes jau buvome visi kartu, parodydami skirtingus roko muzikos aspektus šiandien Sovietų Sąjungoje, bet kelionės gale beveik nebuvo jokio pasikeitimo su kitomis grupėmis. Tai buvo gana nemalonu“.

Anties viešnagė svetur pri-trenkė Europos publiką ir ženkli-no gilų pokytį grupės savimonėje. „Tai nebuvo pats tūras ir hype“, sako Kaušpėdas. „Tai buvo pir-masis kartas, kada mes tikrai turėjome savęs klausyti, kam mes atstovaujame? Ar mes esame tokie pat reacionieriai kaip tos rusų grupės? Matote, pas mus atėdavo prokurieriai ir sakydavo: „Ei, vyrai, jūs tikrai geri. Jei tik jūs dainuotumėte angliškai, tai jūs būtumėte didelės žvaigždės“. Maždaug tris sekundes mes galvojome padaryti plokštelę angliškai. Iš tikrųjų buvo labai malonus jausmas galėti pasakyti „Ne, mes esame lietuviška grupe, ir jei mes dainuotume kuria kita kalba, ne savąja, ar atsikreip-tumėm į temas ne iš mūsų gyve-nimo patirties, tai būtų katastrofa. Del to, ačiū, bet ne, ačiū“.

Kokia bus tolimesnė Anties ansamblio karjera, parodys atei-tis ir visos Lietuvos tolimesnis likimas. Bet jau dabar Antis (at-mintini ir dar čia nepaminėti va-sariniai roko maršai per Lietuvą, skirti nešti Sąjūdžio idėją ir ji paremti) yra įsirašiusi kaip svar-bus poskyris besitiesiančioje Lietuvos atgimimo sagoje, kuri, kaip visi tvirtai tikime, nors dar nežinome kada, baigsis laimin-laimingai.

p.m./u.c.

Chicagos teatruose

Pulitzer laureato drama

Pirmaujantis Chicago'je Good-man teatras (200 South Colum-bus Drive) iki vasario 23 dienos stato Pulitzer premiją laimėjusio autoriaus August Wilson dramą „Joe Turner's Come and Gone“. Dramaturgas Wilson, dabar gyvenantis Seattle mieste, yra taipgi laimėjęs New York'o dramos kritikų sąjungos bei JAV kritikų sąjungos žymenis, studi-jas gilines, gavęs Rockefeller ir Guggenheim stipendijas. Jo dra-mos vaidinamos New York'e, Yale universitete ir kituose pir-maujančiuose teatruose. Ši dra-ma paimta iš jo dramų ciklo apie JAV negrus; šis pastatymas sie-kia atkurti buvusių vergų išgy-venimus, atgavus laisvę, įsijun-giant į Pittsburgh'o pramoninę visuomenę 1911 metais, drauge

trokštant sujungti amerikiečio psichologiją su afrikietiškomis tradicijomis ir „šaknimis“. Laisvę atgavę afrikiečiai vergai iš Amerikos pietinių plantacijų kėlėsi į miestus ir į krašto šiaurę, net ir pasimetus šeimoms, ir čia primenamas vieno vyro su dukre-le žmonos ieškojimas.

Režisierius Jonathan Wilson profesoriauja Loyola universitete Chicago'je, turi magistro laips-nius iš Loyola ir Northwestern universitetų. Aktoriai visi juodi, kurių tarpe yra gabiai besireiš-kančių scenoje.

Lietuviui lankytojui klausytis kiek trukdo afrikietiškas tari-mas. Pastatymas gerai paruoštas ir bus įdomus mūsiškiams, besi-domintiems JAV visuomenės is-torija bei juodųjų jų piliečių problemomis.

Juoz. Pr.

IŠ „ANTIES“ REPERTUARO

Gintaras Patackas

NAUJI METAI

Aš sutikau Naujus metus
Neužsivilkęs palto
Kai lijo Anglijoj lietus
Ir buvo baisiai šalta

Kuomet žydėjo dilgėlė
Ir prasidėjo pūgos
Kai ketinau tave mylėt
Narvelyje papūgos

Kai buvo toks sunkus ruduo
Ir purvo iki kelių
Kai negalėjai man neduot
Bent obuolio kšnelio

Kai švelnios giesmės angelų
Skambėjo man tą rytą
Aš pasakiau tave myliu
Bet išeinu pas kitą

TREMTIS

Anei vieno saulėlydžio potvynio
Anei vieno saulėlydžio debesio
Su liepsnojančiom krūmuos

lakštingalom
Anei vieno jau man nepriklauso

Priedainis:
Aš gyvenu – o nesimato
Aš gyvenu – o man atrodo
Aš gyvenu – daugelį metų
Aš gyvenu – o gal buvau

Nesvetingoje šiaurės provincijoje
Kur kalba ir lėta ir keistoka
Kur nesiruošia keisti papročius
Žmonija dėl vargšo atvykėlio

Priedainis:
Aš gyvenu, bet gyvenimas neina
Neina medis į meilę metalo
Aš gyvenu, o atrodo bandyčiau
Tik priminti sau apie save

Anei vieno išeinančio pergalėn
Su agonijoj plieskiančia vėliava
Anei vieno sudužusio burlaivio
Anei vieno vėluojančio traukinio
Ant stataus geležinkelio pylimo
Anei vieno žmogaus – net nemylimo
Kuriam dar pamojaučiau ranka...
Aš kalbu – nežinau apie ką?

Priedainis:
Aš gyvenu – o nesimato
Aš gyvenu – o man atrodo
Aš gyvenu – daugelį metų
Aš gyvenu – o gal dar būsiu?

„Anties“ 1990 metų koncertų užsklandinė daina

LIETUVOS VALSTYBĖ

Ei tu, Vakarų pilieti,
Tarybų Sąjunga tau taip įdomi?
Ei tu, išprusęs užsieniet,
Čia dar ne Rusija, Rusija toli

Ei tu, kvapnis europiet,
Paryž-Moskva draugystės traukiny
Sakai, žemėlapyje net nepažymėta
Nei Estija, nei Latvija, nei Lietuva.

Ei tu, šaunusis demokrate,
Ką apie mūsų gyvenimą žinai
Ei tu, naivus aristokrate,
Kaip vėl tave lengvai apgavo Rytai.

Ei tu, tolimas kaimyne,
Trys šimtai mylių ir pasaulio pabaiga
Ei tu, artimas vaikine,
Sustok, pažvelk pro langą.

Algirdas Kaušpėdas

NEPLANUOTI AUGALAI

Staiga kieme išdygo neplanuoti augalai
Nubėgau pas kaimyną pasiklausti ar gerai
Kaimynas klausia koks kuokelis ir kokie žiedai
Žiedai bespalviai, o kuokelio nėra apskritai

Kaimynas klausia žmoną gal čia fikuso daigai
Žmona atsako katinėli ką tu išmanai
Cikorinių salotų blyškiai elektrik žiedai
Žiniom turtingas bėgu abejoju ar gerai

Grįžtu į kiemą taksai loja pjaunasi gaidžiai
Vai kaip išaugo paslaptingi mano augalai
Kamienas lyg botanikos kiečiausi pavyzdžiai
Dryžuotas visas o iš vaisių kalasi spygliai

Šešely guli baisiai augaloti vabalai
Greta gyvatės tūno suraišiotais galais
Šikšnosparniai po lapais akį merkia brutaliai
Vajezau ką daryti giminės draugai

Subėgo dėdė Petras Jonas ir kiti vardai
Hipotezė iškėlė dėdė Jurgis nelauktai
Planetą aš išvaikščiojau skersai ir išilgai
Drįstu viešai pareikšti čia ne cikorija tikrai

Atvyko pionieriai kiemo želdinių sargai
Pirmais antrais išsiskaičiavo be klaidų tiksliai
Išsprendė ir paaiškino be galo paprastai
Grėsmė atslūgo verkė giminės draugai

Šešiais balsais dainavo augaloti vabalai
Gyvatės šoko tvistą atsiršo joms galai
Šikšnosparnis pakibo dėdei Jonui negerai
Ir šitos šventės proga sužydėjo augalai

ZOMBIAI

Nelauktai iškilo grėsmė
Gandai aplink – ateina zombiai
Naktim nemiegu ir griebia nervas
Zombiai ketina skaudžiai kąsti

Gyvenk kaip galima švariau
Pikti kenkėjai budi tundroj
Paklausyk paklausyk ar girdi
Zombiai atrieda atidunda

Kaip apsigint jau žinau
Išsišluok ir apsiplauki
Kitaip užpuls padarai
Ropliai graužikai ir zombiai

Kiek daug balandžių Ukmergėj
Jie nekalti tačiau apsėsti
Neglostyk jų visiškai
Zombiais gali užsikrėsti

Priedainis:

LIETUVOS VALSTYBĖ – pabandyk ištarti
LIETUVOS VALSTYBĖ – Baltijos aušra
LIETUVOS VALSTYBĖ – mirti ar gyventi
LIETUVOS VALSTYBĖ – pasaulio Lietuva!

Ei jūs, Europos vegetarai,
Garsus pyragas Baltijos tautų
Ei jūs, aukšti parlamentarai,
Šalin žemėlapius, suteptus krauju.

Ei jūs, apskrūs diplomatai,
Stipri pažemintų tautų valia
Ei jūs, Perkūnas žodį sako
Nuo šiol tebūna:

LIETUVOS VALSTYBĖ – pabandyk ištarti
LIETUVOS VALSTYBĖ – Baltijos aušra
LIETUVOS VALSTYBĖ – mirti ar gyventi
LIETUVOS VALSTYBĖ – pasaulio Lietuva!

Knyga apie dailininkę „su auksinėm rankom“

DANUTĖ BENDIKIENĖ

Vytautas Aleksandras Jonynas. ANASTAZIJA TAMOŠAITIENĖ. Kingston, Ontario: Romuva, 1990. 188 puslapiai. 161 reprodukcija, 65 spalvotos. Kaina JAV — 45 doleriai ir 5 doleriai už persiuntimą. Knyga gaunama šiuo adresu: Anastazija Tamošaitienė, 325 Elizabeth Drive, Ganoque, Ontario, Canada K7G 1P6.

Meno literatūros mėgėjams naujoji, praėjusiais metais pasirodžiusi knyga, *Anastazija Tamošaitienė* yra užtikrintai neeilinis įvykis, net, sakytume, šventė. Knyga išleido „Romuvos“ leidykla, spausdino „Tūkstančio salų“ leidyklos spaustuve Kanadoje. Jos 187 puslapiuose išdėtyti dailininkės darbų paveikslai nuotraukos, kurių daugiausia spalvoti, yra net 161.

Knygos autorius yra Montreal, Kanadoje, gyvenantis Vytautas A. Jonynas, mūsų spaudoje gerai žinomas literatūros ir meno kritikas, rašytojas ir vertėjas. Jo tekste pateikiama dailininkės Anastazijos Tamošaitienės biografija bei studijos ir visa ligšiolinė jos kūrybos eiga, kuri autorius yra padalinęs į dvi ryškiausias šakas: kilimus gobelenus ir tapybą bei guašus. Šio teksto santrauka, parušta meno tyrininkės Viktorijos Matrangos, knygoje yra pateikta ir anglų kalba.

Jei knygoje įdėtos kilimų, guašų, aliejinės tapybos ir kitų kūrinių nuotraukos parodo jų įvairumą ir spalvingumą, tai išsamus tekstas pabrėžia pačios dailininkės santykius su jais ir jos ieškojimą bei sugebėjimą rasti savo kūrybai idėjų gamtoje, tautosakoje, mūsų legendose. Tekste gausu ne vien autoriaus, bet ir kitų meno žinovų — rašytojų

Anastazija Tamošaitienė. Kryžminiai spinduliai (p. 169). Dailininkė Anastazija Tamošaitienė dalyvauja apžvalginėje lietuvių meno parodoje „Dailė 91“, kuri vyks Čiurlionio galerijoje, Chicagoje, nuo šių metų vasario 16 iki kovo 11 dienų.

pasakymų, per daug metų pasirodžiusių mūsų spaudoje. Kaip pavyzdys, štai ką įžvelgė poetas Kazys Bradūnas dailininkės gobelenuose vienos parodos metu Chicagoje.

„Labiausiai puola akys na vandens paslaptingumas. Vand-

nų temos pamėgimas šiuose gobelenuose jau yra tikras šios stichijos išimylėjimas. Net miško spalvinga lapija ar labiau abstraktus pobūdis užmojis sukelia nesulaikoma mase krin-tančio vandens išpūdį.“

Arba: „O kiek mūsų lietuviš-

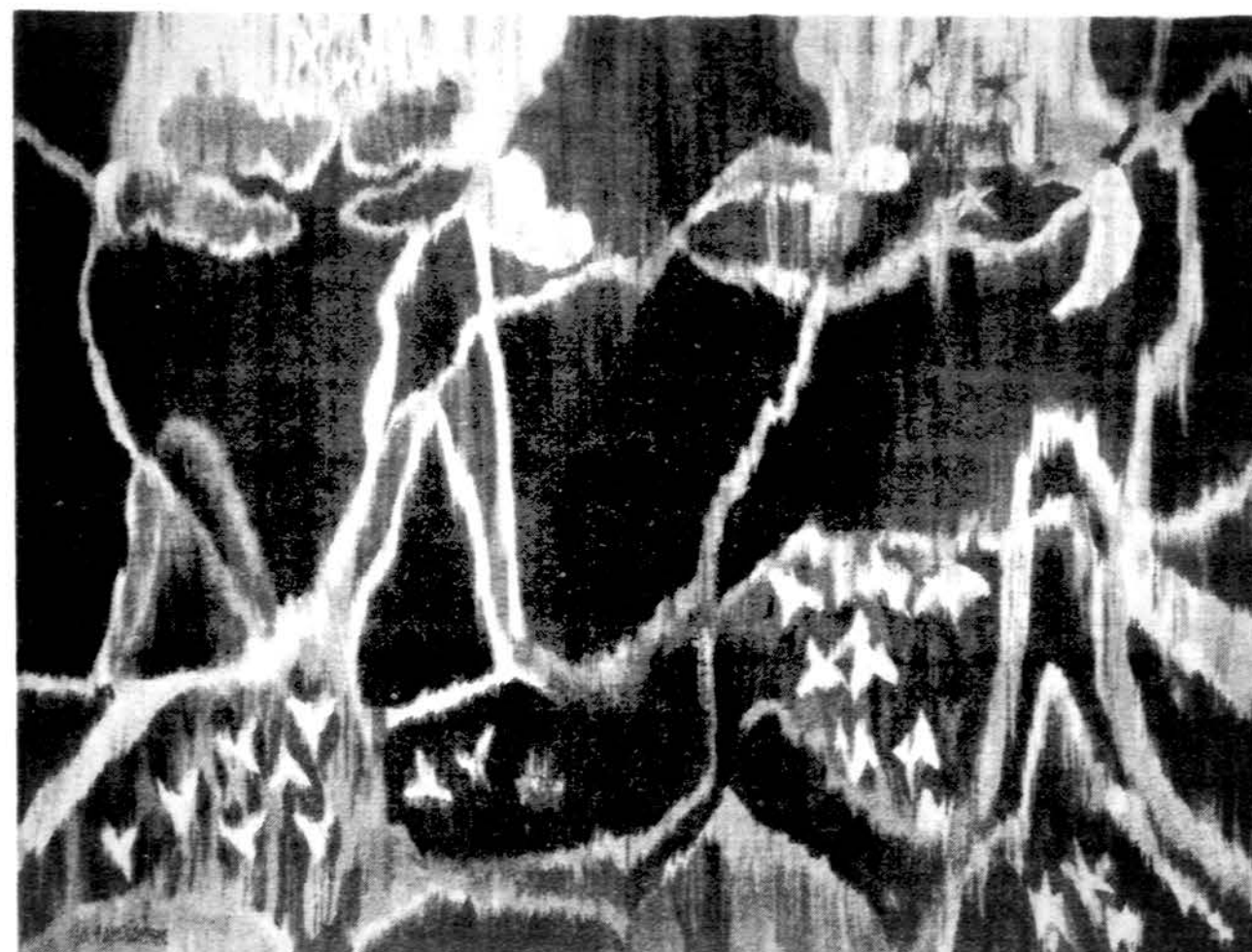
kųjų tautodailės ir tautosakos užuominų yra grynai turiniame Anastazijos Tamošaitienės gobelenų klode? Čia ir dainų trys sesulės, ir pasakiškosios pilys, ir Eglės, žalių karalienės pasaka, ir Žemaitijos kryžių ir koplytelių kontūrai, protevių mistiškoji tyla, gintaro rūmai, Jūr-ratės ir Kastyčio legenda, ir visi tie lietuvių širdžiai taip artimi gamtos elementai: miškai, mėnėsienos, vandenų murguliavimas, saulė, vėjai, ta niekad nesibai-gianti ir nesulaikoma jų dinamika (Kazys Bradūnas, „Anastazijos Tamošaitienės gobelenai Chicagoje“, *Draugas*, 1982.10.30).

Tekste yra cituojami ir pačios dailininkės pasakymai apie jos techniką, pomėgius ir apie nesibaigiantį ieškojimą idėjų ir temų nuolat besikeičiančiose gamtos nuotakose. Tačiau:

„Mano paveikslai nėra nei gamtos kopija, nei imitacija, nei stilizacija. Gamtos paslaptys ir nuotaikos teikia man jėgos kurti savus vaizdus, kokius „matau“. Į mano paveikslą reikia žiūrėti grynai kaip asmeninę kūrybą, nelyginant jo su kažkur esamu ar matytu vaizdu“ (*Lietuvių dienos*, 1963.9.11).

„Pro rūkus ir debesis tekanti saulė tik retkarčiais paskleidžia įvairiausių žvilgančių spindulių ir nuado išista rytų salelę. Tada skuba ne tik gėrėtis, bet dažnai ir nutūpti tuos sodrius reginius manuoju stiliumi — mano sukur-tu ir išugdytu dailės bruožu.“

„Aš mėgstu giedras spalvas ir jų žaidimą. Kai tapau iš gamtos, tai spalvų deriniamis teikiu pirmenybę, jas išryškinau. Betapydama paveikslus, aš žai-džiu kontrastinėmis spalvomis, leidžiu joms švytėti. Spalvų deri-niais tik iš dalies paryškinu arba

Anastazija Tamošaitienė

„Trilijų aukštumos“

Gobelenas (p. 48) Jono Tamulaičio nuotrauka

paslepiu tematiką ir įtaigau žiūrovus gėrėtis spalvų žaismu“ (*Algimantas Kezys, Įvadas į Art Exhibit '87*, Chicago, 1987).

Dailininkė Anastazija Tamošaitienė, per daugelį metų mus džiuginama ir stebinama savo kūrinių parodomis, yra jau gerai žinoma ne vien tik lietuvių, bet ir kitų tautų bendruomenėse JAV ir Kanadoje, Europoje ir Pietų Amerikoje. Jos parodos įvairiuose miestuose (ir kraštuose) yra gausiai lankomos, jos kūrinių — branginami. Seniau ji ypač buvo žinoma kaip puošniausių mūsų tautinių rūbų kūrėja ir audėja. Vėliau šiuos savo gausumu pakeitė gobelenai, guašai ir tapyba.

Jos kūrinių šiuo metu yra ne tik daugelyje Kanados ir JAV meno galerijų, universitetų bei

privatų meno mėgėjų globoje, bet taip pat Didžiosios Britanijos karališkuose rūmuose (princesei Dianai dovanotieji tautiniai drabužiai), Vatikano muziejuje („Senos Žemaitių kapinės“ — gobelenas), Ottawa tautinėje galerijoje („Mano namai“ — gobelenas) ir kitur.

Kažkada kanadietė L. R. Lambert savo straipsnyje „Lithuania Lives“, išspausdin-tame Kingston, Ontario, dien-raštyje, išsireiškė, kad dailininkė Tamošaitienė turinti „auksines rankas“ (the lady with the golden arms). O prie šio „apdarimo“ pridėjus meilę menui, norą augti ir tobulėti, nepasitenkinant tik vienu kūrybos žanru, štai ir galime džiaugtis gausiu jos kūrybos derliumi ir drauge šia naująja knyga.

Dailininkai Antanas ir Anastazija Tamošaitiai šiuo metu gyvena Ganoque, Ontario miestelyje, tūkstančio salų regione. Pernai vasarą jie išsikėlė iš savo idiliškos sodybos, palikdami senuosius namus, galeriją su mėlynais stogo žirgeliais, mišką ir vasarinį namelį Šv. Lauryno upės pakrantėje. Senoji sodyba buvo gausiai lankoma įvairių pažiūrų ir amžiaus tautiečių, kurie ten rasdavo prieglobstį, idomius pokalbius ir didelį meno lobyną. Dabar, įsikūrę lengvesnėse kasdieninio gyvenimo sąlygose, miestelyje, abu dailininkai ir toliau tęsia savo kūrybinius darbus, ruošiasi parodomis, paskaitoms. Naujosios knygos *Anastazija Tamošaitienė* sutiktuves numatomos Chicagoje 1991 metais.

Apžvalginė lietuvių meno paroda

Nuo 1991 m. vasario 16 iki kovo 11 dienų

LAIMA KRIVICKIENĖ

1990 metais liepos mėnesį pas viso pasaulio lietuvių dailininkus atskrido pašto balandis — kvieslys į parodą „Dailė 91“. Parodos tema — „Mano kūrybos raida.“ Parodos organizatorius Algimantas Kezys savo laiške rašo: „Mesime žvilgsnį į dailininko nueitą kelią — nuo pačios pradžios iki dabar. Tas kūrybinis kelias gi buvo nužymėtas ieškojimų, posūkių, serijinių darbų ir kitokių kūrybos laikotarpių nubrėžiančių ap-linkybių.“

Pakvietimai parodoje dalyvauti išsiųsti daugiau kaip šimtui dailininkų ir tik per parodos at-

darymą sužinosime, kiek jų dalyvauja parodoje. Dailininkai žino Algimanto Kezio erdvius, šviesius namus, į kuriuos dabar ke-liauja menininkų darbai. Apžvalginės lietuvių meno parodos rengėjais yra Čiurlionio galerija Chi-cagoje ir lietuvių dailės muzie-jus Lemont'e.

Išskirtinė turėtų būti ši paroda, nes išskirtiniai buvo ir praėjusieji metai, kai Lietuvoje buvo atkur-ta nepriklausomybė. Tai, kas įvyko 1990 metų kovo 11 dieną po ilgų okupacijos metų, atrodo ste-laikotarpis nubrėžiančių ap-linkybių.

Pakvietimai parodoje dalyvauti išsiųsti daugiau kaip šimtui dailininkų ir tik per parodos at-

tuvą savo istorijoje dar nėra tiek daug reikšusių pasauliui, kaip toms dienoms. Galvojame, kad Lietuvos jau nebus galima igno-ruoti ir nepastebėti, nes Lietuva tapo tarsi laisvės, išsivaduoja-mosios kovos simboliu. Ar mes galime taip galvoti dabar, kai Lietuvos žmonės tryptami kareiviško rusiško bato ir tankų, kai Lietuvos nepriklausomybei iškilo reali grėsmė?

1990 metų kovo 11 dieną priim-tos Nepriklausomybės deklaraci-jos atšaukti nebeįmanoma. Gal jos veikimą okupantai gali pristabdyti, bet tos galinga, veržlia srove pakilusios lietuvių tautos vėl pa-vergti nepavyks. Todėl paroda turėtų būti išskirtinė, nes tai

pabrėžia ir parodos data: vasario 16 — kovo 11 dienomis.

Algimantas Kezys pasakoja: „Parodoje garbės svečiu pakviestas vienas iš pačių kūry-bingiausių lietuvių dailininkų Amerikoje, Kristijono Donelaičio *Metų* iliustratorius, grafikas, gražiausių pašto ženklų kūrėjas, didelio masto menininkas ir pe-dagogas Vytautas K. Jonynas. 1927 metais dailininkas atliko pirmuosius medžio raizinius Lie-tuvoje. Vėliau juo pasekė ir kiti dailininkai.“

Parodoje galėsime pamatyti 1939 metais sukurtą Donelaičio *Metų* iliustracijų vienus iš pirmųjų autorių atspaudų ir vė-llesnius grafikos darbus, akvare-lės ir tapybą. Fotonuotraukose: skulptūra, vitražai, architektūra ir interjeras. Vytautas K. Jonynas — nepaprastai įvairiausias, didelių kūrybinių resursų dai-lininkas, visoje savo kūryboje išlaikęs individualų braižą, ne-praradęs ryšio su Lietuvos žeme, su tautos dvasia.

Vienas iš pirmųjų, atsiliepusių į kvietimą, buvo dailininkas Vytautas Ignas iš Connecticut valstijos. Igno kūryboje ryški meilė liaudies menui. Puikus ko-loristas, savo kūryboje nepap-rastas lyrikas. Parodoje vėl pa-matysime sesers Mercedes, S.S.C. ekspresyvia, pilną poezijos tapybą.

Skulptorė Elena Kepalaite atsiuntė savo darbų nuotraukas. Darbai iš metalo, bronzos, didelių ir mažesnių gabaritų puošia miestų aikštes, interjeras. Skulptūros abstrakčios ir siur-realistinės, vienos spontaniškos, kitos paprastos ar trikampės for-mos moduliarios.

Dailininkė Elena Urbaitytė — Vytauto K. Jonyno Freiburg'o meno mokyklės mokinė, taip pat nuotraukose eksponuos savo kompozicijas iš metalo ir stiklo, sukurtas interjeruose, išraiš-

Vytautas K. Jonynas. Iliustracija iš „Metų“, 1939, medžio raizinyje. Ši dailininko darbų serija bus eksponuojama parodoje „Dailė 91“ Chicagoje.

kingus tapybos darbus. Subtilus požiūris į gamtą, žmogų, namus atspindi dailininkės Irenos D. Griežės iš New York'o aliejinės pastelės kūriniuose. Meistriškai profesionaliai atlikti *Dalios Ramanauskos* piešiniai. Norėdama pasiekti kuo didesnę kūrinių min-ties išsakymo laisvę, savo pieš-niuose naudoja realizmą ir sim-boliką, ir abstraktą.

Vienas žymiausių New York'o vitražų ir mozaikos meistrų yra *Albinas Elskus*, išvystęs originalią vitražo atlikimo tech-niką. Jo mozaikos ir vitražai (kar-tais ištisos vitražo sienos), gerai įkomponuoti interjere, puošia bažnyčias ir mauzoliejus. Para-doje nuotraukose matysime pla-čią jo darbų panoramą.

Kanadoje gyvenančios *Editos Nazaraits* įdomūs paveikslų siužetai. Originaliai traktuojami paukščių, peteliškių ir gelių pa-sauliai. Jos darbuose atsisklei-

džia moters gyvenimas, šviesūs ir pasakiškai skaidrūs Kanados kalnai.

Salia grafikos, tapybos, akvare-lės ar skulptūros, ekspozicijoje mūsų dėmesį tikrai patrauks įvairiausios kaukės, ištaipytos ryškiomis, sodriomis spalvomis. *Susan Braun* (Šližytė) iš Arizonos yra viena iš debiutuojančių dai-lininkių šioje parodoje. Su savo ryškia ir spalvinga tapyba taipgi debiutuos *Elena Žebrauskaitė-Weir* iš Kanados bei *Audronė Skudaitė* iš Oberlin, Ohio. Manau, kad parodoje debiutų bus ir daugiau. Susipažinsime.

Dar liko kelios savaitės iki parodos atidarymo, o jau daug dailininkų pristatė savo darbus. Tai dailininkė *Ivona D. Kaz-jepsen* iš Columbia, Virginia, *Ilona Brazdžionienė-Ker* iš Los Angeles, *Julius Valiūnas* iš New York'o, *Katerina Yvinskis* iš Bergen, New Jersey, *Jūris Čiur-*

lionis, *Kęstutis Kizevičius*, *Nijolė Palubinskienė* — visi trys iš Cle-veland'o, *Jurgis Rackus* iš Toron-to, *Otis K. Tamašauskas* iš Priceville, Ontario, *Marija Zukauskienė* iš New York'o, *Akvilia Zavišaitė* ir *Jolanta Ja-navičienė* iš Australijos, *Jadvyga Paukštienė* iš Chicago's, *Irena Laurinaitienė* iš Los Angeles bei *Stasė Smalinskienė* iš Livonia, Michigan.

Vieni dailininkai, studijuodami meną mokyklose ar studijose, jau savo kūrybinio kelio pradžioje suranda savo stilių, savo kūrybos nuostatas ir, nesidairydami į šalį, neieškodami naujų madų, neveikiami naujų srovių ar krypčių, dirba savo pasirinkta ma-niera. Kiti dailininkai nuolatos yra ieškojimu, kūrybinio nerimo, pasikeitimų, atradimų kelyje. Dirba įvairiose meno srityse, pasineria į įvairias sroves, ieško naujų vaizdinių išraiškos prie-monų, naujos medžiagos, naujų temų. Įdomu tai, kad įvairia-pusėje lietuvių dailininkų kūry-boje ryški tautinė dvasia, lietu-viskas pradas, kuris lietuvių kūrybą tampriais ryšiais sieja su visa Lietuvos kultūra.

Dauguma dailininkų dar ruo-šia. Dar daug darbų atkeliaus nurodytu adresu. Bus užpildytos salės, nes ši paroda privalo paro-dyti ir kūrybines lietuvių dai-lininkų jėgas, kūrybinį nusitei-kimą ir mūsų dailininkų vienybę, siekiant švento laisvos Lietuvos tikslų.

Darbai turi būti pristatyti iki vasario 10 dienų. „Laukiu Jūsų atsiliepiant ir linkiu Jums sėk-mės ir didelio kūrybinio įkvėpimo ruošiantis Dailė 91 parodai“ — sako Algimantas Kezys. Parodos atidarymas įvyks 1991 m. vasario 15 d. Chicago's Jaunimo centre, Čiurlionio galerijoje, 7:30 v.v. ir vasario 16 d. 7:30 v.v. Lietuvių dailės muziejuje Lemont'e. Para-dos rengėjai kviečia visus daly-vauti. Iki pasimatymo parodoje.

Skulptorė Elena Urbaitytė dalyvauja apžvalginėje lietuvių meno parodoje „Dailė 91“ Chicagoje. Ši nuotrauka yra iš Elenos Urbaitytės darbų parodos „Works in Progress“, vykusia Discovery Art Gallery, Sea Cliff, New York, 1990 metais.